

a la lluna de València

L'escarabat d'or

Edgar Allan Poe

¡Hola, hola! ¡Aquest home balla com un guillat!
L'ha picat la taràntula.

—Tot a l'inrevés—

Fa molts anys vaig fer amistat amb un tal Mr. William Legrand. Era d'una antiga família d'hugonots de gran fortuna en altre temps, fins que una sèrie de desgràcies el van reduir a la pobresa. Per evitar la vergonya que segueix a tals desastres, abandonà Nova Orleans, ciutat dels seus avantpassats, i s'instal·là a l'illa de Sullivan, prop de Charleston, a Carolina del Sud.

Aquesta illa és molt curiosa. Es redueix quasi a l'arena del mar i té unes tres milles de llarga. D'ample no excedeix en cap lloc d'un quart de milla. Està separada del continent per un riuet a penes perceptible, que passa suaument per una zona desèrtica de joncs i de tarquim, lloc favorit de les fotges.

La vegetació, com es pot suposar, és escassa i no massa alta. No es veu cap arbre que destaque, però de segur, es pot trobar el margalló.

Cap a l'extrem occidental, on es troba el Fort Moultrie, s'eleven algunes construccions miserables, habitades, durant l'estiu, pels qui fugen de la pols i de la febre de Charleston.

Tota l'illa, llevat de la punta oest i una franja de platja blanca i dura a la costa, és coberta per un bosc dens de murta silvestre, molt apreciada pels horticultors d'Anglaterra. Aquest arbust ací, sovint, arriba als quinze o vint peus d'altura i forma un boscam quasi impenetrable que embafa l'aire amb la seua fragància.

A la banda més inaccessible d'aquest bosc, no lluny de l'extrem est o més remot de l'illa, Legrand s'havia construït una barraqueta que ocupava quan, per pura casualitat, el vaig conèixer.

Prompte ens vam fer amics, perquè en aquell home solitari hi havia molt per a inspirar interès i estima. Vaig trobar que era educadíssim i amb una intel·ligència inusitada, però afectat de misantropia i subjecte a ramalades d'entusiasme i malenconia. Tenia molts llibres, però rarament els usava. Les seues principals diversions eren caçar i pescar o vagar per la platja i per les murtes buscant petxines o exemplars entomològics. La col·lecció que tenia d'aquests últims hagués estat envejada per un Swammerdam.

En aquestes excursions, usualment, l'acompanyava un vell negre, anomenat Júpiter. Aquest havia estat alliberat per la família Legrand abans de la ruïna, però ell, malgrat les promeses i les amenaces, es negà a abandonar allò que considerava el seu deure, és a dir, servir el seu jove «Massa Will». I no és improbable que els parents de Legrand, considerant-lo un poc desequilibrat, contribuïssen a fomentar aquesta obstinació de Júpiter amb el propòsit que vigilàs i servís l'errabund.

Els hiverns a la latitud de l'illa de Sullivan, no solen ser rigorosos, i, a la tardor, és estrany que calga encendre el foc. Cap a mitjan octubre de 18... hi hagué, però, un dia de molt de fred. Poc abans de pondre's el sol, vaig creuar pel boscam cap a la cabana del meu amic, al qual feia moltes setmanes que no havia visitat, perquè aleshores jo vivia a Charleston, situat a nou milles de l'illa, i les facilitats de transport eren molt lluny de les actuals.

En arribar a la barraca, vaig trucar, com de costum, i com que no vaig obtenir resposta, vaig buscar la clau on sabia que era amagada, vaig obrir la porta i entrí a la bar-

raca. A la llar hi havia encés un bon foc. Era una novetat —i gens desagradable, per cert—. Em vaig traure l'abric, vaig arrimar una cadira de braços al foc i vaig esperar pacientment l'arribada dels meus amfitrions.

Arribaren poc després de fer-se fosc i em donaren la més cordial benvinguda. Júpiter, amb un somris d'orella a orella, s'afanyà a posar al foc algunes fotges per a sopar.

Legrand es trobava en un dels seus accessos —de quin altra manera els podria anomenar?— d'entusiasme. Havia trobat un bivalve desconegut, que formava un gènere nou, i, encara més, havia perseguit i caçat, amb l'ajuda de Júpiter, un escarabat, que ell creia desconegut i sobre el qual desitjava de conèixer la meua opinió l'endemà al matí.

—¿I per què no aquesta nit? —vaig preguntar-li, fregant-me les mans davant del foc, i enviant al dimoni tota la raça dels *scarabaei*.

—¡Ah, si hagués sabut que era ací! —digué Legrand—; ¡però feia tant de temps que no l'havia vist! ¿I com podia endevinar que vindria a visitar-me justament aquesta nit? Quan tornava a casa he trobat el tinent G..., del Fort, i he fet la barbaritat de deixar-li l'escarabat; per això, no podrà veure'l fins demà. Quede's aquesta nit, i enviaré Jup a buscar-lo a l'alba. ¡És la cosa més bonica de la creació!

—¿Què?... ¿L'alba?

—¡No, home, no!... L'escarabat. És d'un color d'or brillant... gran com una avellana grossa, amb dues taques negres com l'atzabeja en un extrem de l'esquena, i una altra, un poc més llarga, a l'altre extrem. Les *antennae* són...

—No en té, d'antenes, Massa Will i no em cansaré de repetir-li-ho —interrompé Jupiter—; l'escarabat és un escarabat d'or, tot massís, per dins i per fora, menys les ales... No he vist mai un cuc tan pesant com aquest.

—Bé, suposem que siga així, Jup —replicà Legrand amb

més vehemència de la necessària—. ¿És això una raó perquè deixes cremar les aus?

El color —afegí Legrand girant-se cap a mi—, realment, sosté la idea de Júpiter. No ha vist mai una lluentor metàl·lica com la que produeixen els èlitres... però, això no pot jutjar-ho fins demà. Mentrestant, puc donar-li una idea de la seua forma.

I en dir això, va seure en una tauleta on hi havia ploma i tinta, però no paper. Buscà dins el calaix i tampoc no n'hi trobà gens.

—No importa —digué finalment—; açò servirà.

De la butxaca de l'americana, tragué un tros de pergamí que em semblà molt brut, i va fer-hi un dibuix tosc amb la ploma. Mentre el feia, no em vaig moure del racó del foc perquè encara tenia fred.

Fet el dibuix, me'l passà sense alçar-se. Mentre l'agafava se sentí un lladruc sonor, seguit d'una esgarrapada a la porta. Júpiter obrí i un gran terranova, propietat de Legrand, entrà corrent, se'm tirà als muscles i m'omplí de carícies perquè l'havia mimat molt en les meues visites anteriors. Quan deixà de botar, vaig mirar el paper i, de veritat, em vaig quedar admirat amb allò que el meu amic havia dibuixat.

—¡Bé! —vaig dir després de contemplar-ho uns minuts—, he de confessar que aquest és un escarabat estrany, nou per a mi; mai no he vist una cosa semblant... a menys que fos un crani o un cap de mort, que és la cosa a què més s'assembla.

—¡Un cap de mort! —Replicà Legrand—. Oh... Sí... clar... no hi ha dubte del paregut sobre el paper. Les dues taques negres superiors semblen uns ulls, ¿eh?, i la més llarga al fons és com una boca... i la forma total és ovalada.

—És possible —vaig dir jo—; però, Legrand, crec que

l'art no és el seu fort. He d'esperar fins que veja, personalment, l'escarabat si vull fer-me una idea del seu aspecte.

—Sí; no sé... —va dir ell un poc ofès—; dibuix acceptablement... almenys hauria de ser així... he tingut bons mestres, i crec que no sóc estúpid del tot.

—Doncs, amic meu, vosté va de broma —vaig dir-li—, això representa molt bé un crani, fins i tot diria que és un crani excel·lent, segons les nocions vulgars que es tenen d'aquests exemplars de fisiologia... i si el seu escarabat se li pareix, deu ser l'escarabat més estrany del món. Encara més, podem originar un brot d'atractiva superstició sobre aquesta semblança. M'imagine que vosté anomenarà el seu insecte *scarabaeus caput hominis*, o alguna cosa per l'estil... hi ha molts noms similars en la Història Natural. ¿Però on són les antenes de les quals em parlava?

—¿Les antenes? —exclamà Legrand, que aparentava prendre's la qüestió molt a la valenta—; estic segur que deu veure les antenes. Les he dibuixades tan clares com es poden apreciar al mateix insecte, i supose que és suficient.

—Bé d'acord —vaig dir—, tal vegada les ha fetes..., però jo no les veig.

Vaig donar-li el paper, sense més comentaris per no irritar-lo. Em sorprenia el caire que l'assumepte havia pres. El seu malhumor m'intrigava i, pel que fa al dibuix de l'insecte, segur que no hi havia cap antena visible i que el conjunt tenia una gran semblança a l'aspecte habitual d'una calavera.

Prengué el paper molt contrariat, i anava a masegar-lo aparentment per tirar-lo al foc, quan una ullada casual al dibuix va semblar que li acaparà l'atenció de sobte. En un instant, la cara se li posà molt roja i, seguidament, excessivament pàl·lida. Des del seu seient, continuà examinant el dibuix minuciosament durant uns minuts. Finalment,

s'alçà, prengué una candela de la taula i anà a seure en un cofre de mariner, al racó més apartat de l'habitació.

Tornà a examinar el paper amb ansietat, girant-lo en totes les direccions. No digué res i la seua conducta em sorprengué molt; per això, vaig considerar prudent no augmentar el seu malhumor amb qualsevol comentari.

Poc després, es tragué la cartera de la butxaca de l'abric, hi col·locà el paper amb molta cura, i la deposità dins d'un escriptori que tancà amb clau.

S'asserenà, però el seu entusiasme original havia desaparegut quasi del tot. No obstant això, la seua aparença era més somniadora que no malhumorada.

Com més avançava la nit, més abstret se'l veia, i res d'allò que digués no li interessava. Era la meua intenció passar la nit a la cabanya, com havia fet moltes altres vegades, però veient l'estat d'ànim del meu amfitrió vaig jutjar preferible anar-me'n.

No intentà retenir-me, i, en acomiadar-nos, em va encaixar la mà, fins i tot amb més cordialitat que de costum.

Un mes després d'això —temps durant el qual no vaig saber res de Legrand—, vaig rebre una visita, a Charleston, del seu criat Júpiter. No havia vist mai el bon negre tan desesperat i em vaig témer que li hagués passat alguna desgràcia al meu amic.

—I ara, Jup —vaig dir-li—, ¿què passa? ¿Com està el teu amo?

—La veritat, Massa, no està tan bé com voldria.

—¿No? Em sap molt greu escoltar això. ¿De què es queixa?

—Oh, si és això... Que no es queixa de res... Però, està molt malalt.

—¿Molt malalt, Júpiter? ¿Per què no m'ho has dit de seguida? ¿És al llit?

—¡No; a quin sant! No para enlloc. Això em preocupa, estic atabalat amb el pobre Massa Will.

—Júpiter, voldria entendre de què parles. Dius que tens l'amo malalt. ¿I no t'ha contat què té?

—Oh, Massa, és inútil que es calfe el cap... Massa Will no diu què li passa; però, aleshores, ¿per què es passeja amb el cap baix entre els muscles i tan blanc com una oca? I sempre fa números...

—¿Què fa, Júpiter?

—Números amb uns signes a la pissarra, els signes més estranys que havia vist. Li assegure que comence a tindre por. No li puc traure la vista de damunt. L'altre dia se'n va anar abans de l'eixida del sol i es va quedar tot el sant dia fora. Ja tenia un bon bastó per a castigar-lo quan tornàs... però sóc tan bleada que no vaig tindre cor... després de tot preparat per fer-ho... ¡Tenia tan mala cara!

—¿Eh?... ¿Què?... ¡Ah!, Júpiter, crec que no cal ser massa sever amb el pobre xic..., no li pegues..., no ho podria suportar... ¿No tens idea de quina és la causa d'aquesta malaltia, o més bé, d'aquest canvi de conducta? ¿Ha passat res desagradable des que us vaig visitar?

—No, Massa, no ha passat res desagradable des d'aleshores... Crec que va ser abans... el mateix dia que vostè va ser allí.

—¿Com? ¿Què vols dir?

—Massa, parle de l'escarabat... Només de l'escarabat.

—¿El què?

—L'escarabat... Estic segur que el cuc d'or va picar Massa Will al cap.

—¿I què et fa pensar això, Júpiter?

—Potes no li'n falten i boca tampoc. No he vist mai en ma vida una bestiola tan endimoniada... Pegava amb les potes i mossegava tot el que tenia per davant. Massa

Will l'agafà primer, però el va haver de soltar de seguida... Segurament, li picà en aquell moment. Tampoc a mi no m'agradava la boca d'aquella bèstia, i menys encara agafar-lo amb els dits, per això, el vaig embolicar en un paper que hi vaig trobar. A més, li vaig posar un tros de paper a la boca; això vaig fer.

—I, aleshores, penses que l'animal mossegà el teu amo i que la mossegada el posà malalt.

—No ho pense, Massa... Ho sé. ¿Per què somnia tant amb l'or si no és per la picada del cuc d'or? Ja n'havia sentit parlar jo, d'aquests cucs, abans d'ara.

—Però, ¿com saps que somnia amb l'or?

—¿Com ho sé? Perquè en parla quan dorm..., per això ho sé.

—D'acord, Jup, tal vegada tens raó; però, ¿a quina circumstància afortunada dec l'honor de la teua visita?

—¿Com, Massa?

—¿Portes algun missatge de Mr. Legrand?

—No, Massa, porte aquesta carta.

I Júpiter em donà una nota que deia així:

Estimat amic:

¿Per què fa tant de temps que no el veig? Espere que no haurà estat tan ximplet d'ofendre's per alguna insignificant brusquerie meua; no, això és improbable.

Des de l'última vegada que ens veiérem, he tingut molt de gran ansietat. Li he de dir una cosa, però no sé com dir-li-la, ni tampoc si faig bé de fer-ho.

No m'he sentit molt bé darrerament, i el pobre Jup, em molesta a més no poder amb les seues excessives atencions. ¿Pot creure-s'ho? L'altre dia preparà un garrot per a castigar-

me per haver-me'n fugit i passat el dia, sol, a les muntanyes de terra ferma. Estic segur que només em salvà de la palissa la mala cara que feia.

No he afegit res nou a la meua col·lecció, des que ens vam veure.

Si no té cap inconvenient, li pregue que vinga amb Júpiter. Vinga, per favor. Vull veure'l aquesta nit per un afer important. Li assegure que és de la més alta importància.

Afectuosament,

WILLIAM LEGRAND

Hi havia alguna cosa en el to d'aquella nota que m'inquietà molt. L'estil era totalment diferent del de Legrand. ¿Quina en portava al cap? ¿Quina nova excentricitat s'havia apoderat del seu cervell impressionable? ¿Quin «afer de la *més alta* importància» portava entre mans?

Les notícies de Júpiter no auguraven res de bo. Em temia que la desgràcia continuada hagués acabat per desequilibrar la raó del meu amic. Per això, sense dubtar-ho un moment, em vaig preparar per acompanyar el negre.

En arribar al moll, vaig veure al fons de la barca, on havíem d'embarcar, una dalla i tres pales, totes aparentment noves.

—¿Què vol dir tot això, Jup? —vaig preguntar.

—Això, dalla i pales, Massa.

—Evidentment, però ¿què fan ací?

—Són la dalla i les pales que Massa Will m'ha fet comprar a la ciutat, ¡i quina gràcia que em fa, m'han costat molts diners!

—Però, per tots els misteris, ¿què dimonis vol fer el vostre Massa Will amb la dalla i les pales?

—Ni idea, i que el diable se m'emporte si ell ho sap millor que jo. Però, la culpa de tot la té l'escarabat.

En veure que no trauria trellat de Júpiter, l'intel·lecte del qual semblava absort per l'«escarabat», vaig botar a la barca i vaig hissar vela.

Amb brisa favorable, prompte arribàrem a la caleta situada al nord de Fort Moultrie, i una caminada d'unes dues milles ens portà a la cabanya, on vam arribar cap a les tres de la vesprada.

Legrand ens esperava impacientment. Em donà la mà amb un *empressement* nerviós que m'alarmà, i em reafir-mà les sospites que ja tenia. Estava pàl·lid com un mort, i els seus ulls enfonsats li brillaven amb una intensitat anormal.

Després d'indagar sobre la seua salut, li vaig preguntar, com que no sabia una altra cosa millor que dir-li, si el tinent G... ja li havia tornat l'escarabat.

—Oh, sí —contestà posant-se molt roig—. El vaig recuperar al matí següent. Res no m'apartaria d'aquest *scarabaeus*. ¿Sap vosté que Júpiter tenia raó sobre ell?

—¿En quin sentit? —vaig preguntar-li, amb un mal presentiment al cor.

—En el fet de suposar que era un escarabat d'or de veritat.

Ho digué molt seriosament, la qual cosa m'impressionà molt.

—Aquest insecte serà la meua fortuna —continuà amb un somriure triomfant—, em tornarà les possessions de la meua família. ¿Té res d'estrany que el valore tant? Ja que la fortuna ha decidit donar-me'l, sols he d'usar-lo adequadament i arribaré a l'or del qual ell és l'índex. Júpiter, porta'm l'escarabat.

—¿Què? ¿El cuc, Massa? M'estime més de no tocar-lo... Millor porte-se'l vosté mateix.

Legrand s'alçà de seguida, amb un posat greu, i em va

portar l'insecte, que guardava en una capseta de vidre. Era un bell *scarabaeus*, desconegut dels naturalistes en aquella època... i molt valuós des del punt de vista científic. Tenia dues taques negres i redones en un extrem de l'esquena, i una taca llarga a l'altra punta. Els èlitres eren extremadament durs i lluent, com si fossen d'or brunyit.

L'insecte era realment pesant i, considerant totes aquestes coses, no li podia retraure, a Júpiter, la seua opinió pel que fa al cas; però ni matant-me hauria pogut entendre que Legrand compartís la seua opinió.

—L'he enviat a buscar —digué en to grandiloqüent quan jo ja havia completat l'examen de l'animal— perquè m'aconseïlle i m'ajude a portar a terme els designis de la sort i de l'escarabat.

—Estimat Legrand —vaig exclamar, interrompent-lo—, evidentment vosté està malalt, i hauria de prendre algunes precaucions. Gite's, i jo em quedaré amb vosté uns quants dies, fins que ho supere. Té febre i...

—Prenga'm el pols —digué.

Ho vaig fer, i, si hem de ser francs, no hi vaig trobar ni senyals de febre.

—Però, pot estar malalt sense tenir febre. Permeta'm, aquesta vegada, de ser el seu metge. Primer de tot, vaja al llit. Després...

—S'equivoca —digué—; em trobe tan bé com es pot trobar qualsevol que senta l'excitació que jo tinc. Si de veres m'aprecia, m'aliviarà aquesta excitació.

—¿I com es pot fer això?

—Molt fàcilment. Júpiter i jo farem una expedició a les muntanyes de la costa, i necessitem una persona de la nostra confiança. Vosté ho és. Triomfem o fracassem, l'excitació que ara veu desapareixerà igualment.

—Desitge de ser-li útil de qualsevol manera —vaig

replicar—; ¿però vol donar-me a entendre que aquest escarabat infernal té alguna connexió amb la vostra expedició a les muntanyes?

—És clar.

—Així, Legrand, no puc prendre part en una empresa tan absurda.

—Ho sent..., ho sent moltíssim..., perquè ho haurem d'intentar sols.

—¡Intentar-ho sols! ¡Aquest home és boig!... Però, espere... ¿Quant de temps pensa d'absentar-se'n?

—Probablement tota la nit. Partirem de seguida i, passe el que passe, hi tornarem a l'eixida del sol.

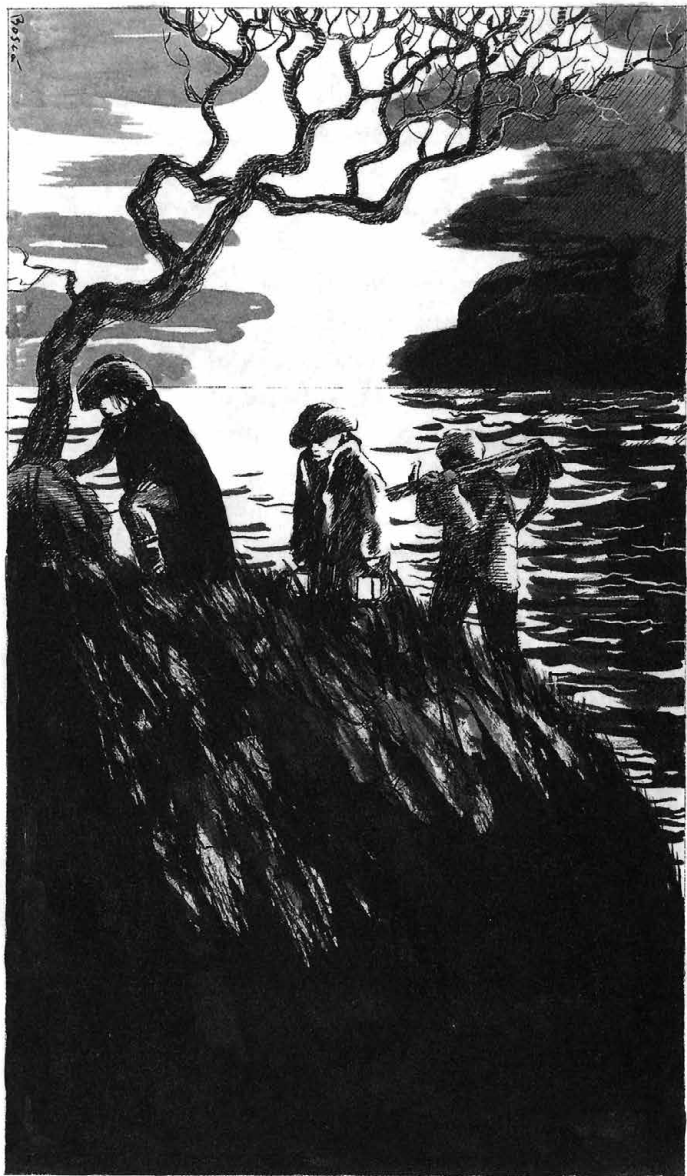
—¿I em promet vosté, pel seu honor, que quan aquesta dèria acabe i l'assumpte de la bestiola (¡Déu meu!) siga de la seua satisfacció, tornarà a casa i seguirà els meus consells i els del seu metge?

—Sí, ho promet; i ara, anem-hi, perquè no podem perdre el temps.

Molt decaigut vaig acompanyar el meu amic. Pels volts de les quatre, Legrand, Júpiter, el gos i jo ens posàrem en marxa. Júpiter tenia la dalla i les pales, i insistia a portar-ho ell tot, més per por, em pense, que alguna d'aquelles eines quedàs en mans del seu amo que no per excés d'amabilitat. El pobre negre estava mal humorat; «maleït cuc» foren les úniques paraules que eixiren de la seua boca en tot el viatge.

Per la meua banda, jo m'encarregava d'un parell de llanternes, mentre Legrand es contentava amb l'escarabat, que havia lligat a l'extrem d'un fil i el feia girar al seu voltant mentre caminava, com un prestidigitador.

Quan vaig observar aquesta última i evident prova de la demència del meu amic, amb prou dificultats vaig contenir les llàgrimes. Pensava, però, que era preferible seguir-li

el joc, almenys de moment, fins que poguéssim adoptar mesures més enèrgiques amb possibilitat d'èxit.

Mentrestant, intentava, inútilment, d'averiguar l'objecte de l'expedició. Una vegada va aconseguir convèncer-me que l'acompanyàs, no pareixia disposat a mantenir una conversa sobre cap tema de menor importància, i a totes les meues preguntes no donava altra resposta que «ja veurem».

En una barca, travessàrem el riu en la punta de l'illa, i vam començar la pujada del coster de terra ferma en direcció nord-oest, travessant una zona excessivament salvatge i desolada, per on no hi havia rastre humà.

Legrand dirigia amb decisió, aturant-se només algun instant, ací i allà, per consultar unes marques que, possiblement, havia deixat ell mateix en una ocasió anterior. D'aquesta manera, avançàrem unes dues hores, i el sol ja es ponia quan vam entrar en una regió molt més desolada que les que havíem vist anteriorment.

Era una espècie de meseta, prop del cim d'un pujol quasi inaccessible, densament poblat d'arbres des de la base fins al pic, ple de pedrots que semblaven escampats pel terra i, en molts casos, només el suport dels arbres, contra els quals es recolzaven, impedia que s'estimbassen a les valls inferiors. Barrancs profunds, en diferents direccions, donaven a aquell escenari un aspecte de gran solemnitat.

La plataforma natural on havíem pujat estava coberta d'una espessa vegetació d'esbarzers, que no hauríem pogut travessar sense la dalla.

Sota les ordres del seu amo, Júpiter obrí camí cap al peu d'un enorme tulíper que s'alçava entre vuit o deu rouredes, sobrepasant-los tots, com hauria ultrapassat tots els altres per la bellesa del seu fullatge, la seua forma, la gran extensió de les seues branques i el seu aire majestuós.

En arribar a aquest arbre, Legrand es girà cap a Júpiter i li preguntà si pensava que podria pujar-hi. El vell semblava un poc atordit per la pregunta i, de moment, no contestà. Finalment, s'aproximà a l'enorme soca, li pegà la volta lentament, i l'examinà amb minuciositat. Acabada la inspecció, digué simplement:

—Sí, Massa, Jup pujarà en qualsevol arbre.

—Doncs bé, amunt, com més prompte millor perquè no tardarà a fer-se de nit i no veurem res.

—¿Fins on he de pujar, Massa? —preguntà Júpiter.

—Comença primer per la soca i ja et diré quin camí has de prendre...; i ara... ¡espera't! Emporta't l'escarabat.

—¡El cuc, Massa Will! ¡L'escarabat d'or! —Cridà el negre—. ¿Per quins dimonis vol que m'enfile amb ell? Que em pengem si ho faig.

—Si tens por de sostenir un cuquet mort i inofensiu, Jup, un negre tan gran i fort com tu, pots endur-te'l amb aquest fil. Però, si no te l'emportes cap amunt d'una manera o d'altra em veuré obligat a trencar-te el cap amb aquesta pala.

—¿Què li passa ara, Massa? —Digué Jup, evidentment avergonyit—. Sempre li busca raons al pobre negre. Si només era una broma. ¿Jo, por de l'escarabat? ¿Quina por?

I agafà cautelosament la punta del fil per mantenir l'insecte tan lluny de la seua persona com li era possible, i es disposà a enfilem-se a l'arbre.

De jove, el tuliper *Liriodendron tulipiferum*, el més magnífic dels arbres americans, té un tronc particularment llis, i amb freqüència s'eleva a gran altura sense branques laterals; però quan es fa vell, l'escorça es torna nuosa i irregular, i li ixen moltes branques curtes en el tronc. Per això, en aquest cas, la dificultat d'enfilem-s'hi era més aparent que real.